

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Яців Оксани Ігорівни на тему «Педагогічні ідеї та культурно-просвітницька діяльність Миколи Шлемкевича (1894–1966 рр.)», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Пошук шляхів усвідомлення загальної картини історико-педагогічного процесу в Україні як цілісного багатогранного явища, прагнення знайти у минулому витoki провідних ідей сучасності, потреба у перегляді і переоцінці у світлі сучасної науки тих концепцій та теорій, що раніше не розглядались або відкидались як помилкові зумовлює незгасаючий інтерес до історико-педагогічних досліджень, одним з важливих напрямів яких є розвідки, пов'язані з вивченням педагогічної діяльності та спадщини окремих педагогів різних часів, які репрезентують власний творчий доробок через цікаві ідеї та міркування.

Сучасні історико-педагогічні дослідження свідчать, що звернення до творчої біографії є одночасно і традицією, й інновацією. Саме це і зумовлює актуальність вибору теми дисертаційного дослідження О.І.Яців, що увиразнюється виокремленими автором низкою суперечностей.

Свідченням фундаментальності й актуальності роботи є її зв'язок з планом науково-дослідницької роботи кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти «Формування цінностей особистості в європейському освітньому просторі: теорія та практика» Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Дисертантка чітко структурувала роботу, відповідно до логіки наукового пошуку коректно сформулювала науковий апарат, чітко визначила мету і завдання роботи, використала адекватні методи дослідження, що дозволило їй досягнути поставлених цілей і завдань, отримати науково обґрунтовані висновки, які мають важливе теоретичне і практичне значення для педагогічної науки. Науковий пошук, теоретико-методологічний аналіз

історико-педагогічних процесів і явищ дали змогу О.І.Яців розкрити тему дослідження.

Вважаємо, що наукові положення і висновки дисертаційного дослідження мають необхідний рівень достовірності, що забезпечується застосуванням комплексу взаємодоповнювальних методів, об'ємним фактичним матеріалом та його ретельним аналізом, дотриманням принципів історизму, об'єктивності, системності.

До найбільш істотних наукових результатів, особисто одержаних дисертанткою, належить:

1. систематизація педагогічних ідей М. Шлемкевича у галузі історії педагогіки, теорії та методики виховання, філософії освіти;

2. виокремлення етапів розвитку педагогічних ідей М. Шлемкевича на основі науково обґрунтованих критеріїв: *перший* (1919–1929) – теоретичного обґрунтування педагогічної антропології; *другий* (1929–1945) – узагальнення проблеми українського виховного ідеалу; *третій* (1945–1966) – трансформації змістового наповнення виховання характеру української дитини та етнокультурної самобутності українців;

3. визначення чинників формування світогляду М. Шлемкевича як педагогічної персоналії на тлі суспільно-політичного життя Галичини й української діаспори (родинне середовище, соціокультурні умови, соціальне оточення);

4. з'ясування практичних засад розвитку духовної сфери української молоді (орієнтація на гуманізацію свідомості людини, розвиток етнокультурної самобутності, працю, глибина віри в ідеали, власний досвід формування ціннісних орієнтацій та врахування запитів практик, моральні стосунки, високодуховна атмосфера життєдіяльності тощо);

5. висвітлення пріоритетів культурно-просвітницької діяльності М. Шлемкевича (моральні та національні цінності, патріотизм, родина, соціалізація людини, етнокультурна самобутність українців в умовах діаспори) та їх роль у формуванні національної свідомості українців;

6. окреслення актуальності і перспектив творчого використання педагогічних ідей М. Шлемкевича для сучасного освітнього простору України.

Аналізуючи у першому розділі педагогічні ідеї і культурно-просвітницьку діяльність Миколи Шлемкевича як педагогічну проблему авторка систематизувала джерельну базу досліджуваної проблеми за трьома групами і зробила висновок, що творча спадщина М. Шлемкевича є цінним джерелом для сучасної педагогічної теорії та практики, що дає підстави вважати її актуальною історико-педагогічною проблемою.

Спроба О.І.Яців висвітлити культурно-просвітницьку діяльність М. Шлемкевича на тлі суспільно-політичного життя Галичини й еміграції крізь взаємовпливи та взаємопроникнення педагогічних світоглядних ідей другої половини XIX – першої половини XX століття дає можливість простежити роль і місце творчої спадщини педагога в історії, педагогіці, розкрити його індивідуальність та світоглядні уявлення.

Грунтовніше розкрити напрями публіцистичної та культурно-просвітницької діяльності М. Шлемкевича дозволила запропонована автором періодизація життєтворчості на основі критеріального підходу (активна громадянська позиція, еволюція ідей щодо важливості педагогічної антропології, пошук шляхів формування світоглядних орієнтирів людини), що підсилює актуальність та наукову новизну дослідження.

Новизна та важливість даного дослідження зумовлена і тим, що дослідницею до наукового обігу введено терміни («життєва спрямованість світогляду», «світоглядна підготовка до життєдіяльності»), виокремлені М. Шлемкевичем, котрі можуть слугувати орієнтиром для формування поняттєво-категорійного апарату сучасної педагогічної науки.

Вагоме значення має другий розділ дисертації, в якому з'ясовано педагогічну антропологію М. Шлемкевича, етнопедагогічні та етнопсихологічні засади виховання характеру української дитини, практичні аспекти розвитку духовної сфери українців.

На основі аналізу наукової літератури О.І.Яців визначено зміст педагогічної антропології, яка за М.Шлемкевичем зумовлена потребою у створенні цілісного й різнобічного погляду на процес і результат виховання людини. Основні ідеї побудови піраміди моральних цінностей педагога авторка розкрила на матеріалі етнопедагогічного та етнопсихологічного вчення щодо виховання характеру української дитини.

Новизна та важливість даного дослідження зумовлена і тим, що О.І.Яців, опрацьовуючи теоретичний доробок, звернула увагу і на практичні рекомендації педагога щодо проведення бесід, дискусій, ознайомлення з творами українських письменників як важливих практичних методів розвитку духовної сфери та самосвідомості молоді на засадах національної ідеї.

До переваг роботи слід віднести і виокремлення пріоритетних напрямів впровадження педагогічних ідей М. Шлемкевича та творчого доробку в сучасну освітню практику (розвиток та вдосконалення поглядів на людину як предмет виховання; окреслення чітких орієнтирів формування свідомості молодих людей щодо самореалізації в житті; розширення методичного впливу та вдосконалення шляхів становлення духовної молоді; популяризація виховного потенціалу творчої спадщини науковця серед українських учителів, виховників; створення національного культурно-просвітницького середовища).

Загальні висновки чіткі, логічно структуровані та відображають основні результати дослідження відповідно до його завдань.

Як засвідчує зміст дисертації та автореферату, поставлені дисертанткою завдання виконано, що дозволило отримати результати, які мають практичне значення, свідченням чого є впровадження основних положень та теоретичних висновків у практику підготовки майбутніх учителів, а також підготовка й апробація посібника для вчителів «Микола Шлемкевич про етнопедагогічні засади формування особистості».

Цінним є те, що автором основні результати впроваджено у освітній процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана

Франка, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет», Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», ЗОШ I-III ступенів № 1 та № 2 м. Дрогобич, Дрогобицької гімназії імені Б. Лепкого.

Використання широкого спектру джерельної бази (343 номінацій), методологічна обґрунтованість, науковий підхід до проблеми забезпечили вірогідність наукових положень і висновків.

Достовірність і новизна наукових положень, сформульованих у дисертації, забезпечена достатнім ступенем їх обґрунтованості та повнотою викладу в 21 публікації, з них – 5 статей у наукових фахових виданнях; 3 – у закордонних виданнях; 9 – апробаційного характеру, 3 праці, які додатково відображають результати дослідження, 1 посібник для вчителів.

Аналіз автореферату дозволяє стверджувати, що він написаний відповідно до вимог МОН України, відповідає змісту і структурі дисертації, дає чітке уявлення про особливості проведеної дослідницької роботи та її результати. Зміст автореферату відображає основні положення дисертаційної роботи.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження О.І.Яців в цілому, вважаємо за доцільне висловити окремі міркування, зауваження та рекомендації.

1. Мета дослідження сформульована значно ширше за тему роботи, оскільки передбачає *концептуальний виклад* педагогічних ідей та розкриття основних напрямів культурно-просвітницької діяльності М. Шлемкевича.

2. Методологічна основа дослідження представлена тільки системним підходом, хоча в роботі прослідковується і хронологічний, і історико-педагогічний, і культурологічний, і антропологічний та ін.

3. Заявлені методи науково-педагогічного дослідження (ст. 3 автореф.) у висновках представлено як теоретико-методологічні підходи (ст. 13 автореф.).

4. Некоректно сформульовано назву рис. 1 (ст. 10 автореф.).

5. З огляду на багату джерельну базу, додатки в роботі носять констатуючий, а не аналітичний характер.

Утім, висловлені міркування та пропозиції не знижують у цілому високої позитивної оцінки дисертаційного доробку. Рецензована робота є самостійним, оригінальним, завершеним дослідженням, що має важливе теоретичне і практичне значення для розвитку педагогічної освіти України.

Отже, дисертаційна робота Яців Оксани Ігорівни на тему «Педагогічні ідеї та культурно-просвітницька діяльність Миколи Шлемкевича (1894–1966 рр.)», є цілісним, самостійним, логічно завершеним, актуальним для педагогічної теорії та практики дослідженням, повністю відповідає вимогам пп. 9 і 11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, нормативним актам МОН України та паспорту спеціальності, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика

ДВНЗ «Прикарпатський національний

університет ім. В.Стефаника»

В.В.Стинська

